

ÉPÍTÉSZETI AKCIÓK A VÁROSI SZABADTEREKEN... A VÁROSREHABILITÁCIÓ LEHETSÉGES ESZKÖZEI

IDEIGLENES ESZKÖZÖK HOSSZÚ TÁVON

Kukucska Gergely

Témavezető:

Alföldi György DLA

"...városaim meg én vagyok..."
Parti Nagy Lajos

TARTALOM

GONDOLATOK

BEVEZETÉS

+...

(A) ALAPOK

(1) A FOLYAMATOK KOMPLEXITÁSÁBÓL ADÓDÓ
IZOLÁCIÓ

(2) VÁROSSZERKEZET INTENZÍV INFRASTRUKTÚRÁLIS
VÁLTOZÁSA

(3) AZ INDIVIDUÁLIS FOGYASZTÓI TÁRSADALOM

+...

(B) KÖZÖSSÉGI SZEMLELET ÉS A SZABAD TEREK
SZEREPE A VÁROSMEGÚJÍTÁSBAN

+...

(C) PUBLIC ART ÉS AZ ÉPÍTÉSZET

+...

(D) AZ AKCIÓK HASZNOSSÁGA

BIBLIOGRÁFIA

PÉLDÁK

MELLÉKLETEK

(1) FOLYAMATÁBRA | TÖRTÉNET ÉS REHABILITÁCIÓ

(2) FOLYAMATÁBRA | REHABILITÁCIÓ ESZKÖZEI

GONDOLATOK

„A gombamód szaporodó kollektívák, a kritikai elmélet új fejleményei, a nyílt forráskódú kultúra és a hacktivism jelölik ki azt a keretet, amelyben az építészet újból politikai jelentőségre tehet szert, túl a hagyományos építés egyre jobban ellenőrzött határain. Ebben a gerilla-atmoszférában az építészek visszatérnek az utcára, hogy többet érjenek el kevesebbel, mint valaha. Ami egykor a modernizmus formális mantrája volt, ma egyszerűen a túlélés eszköze.”

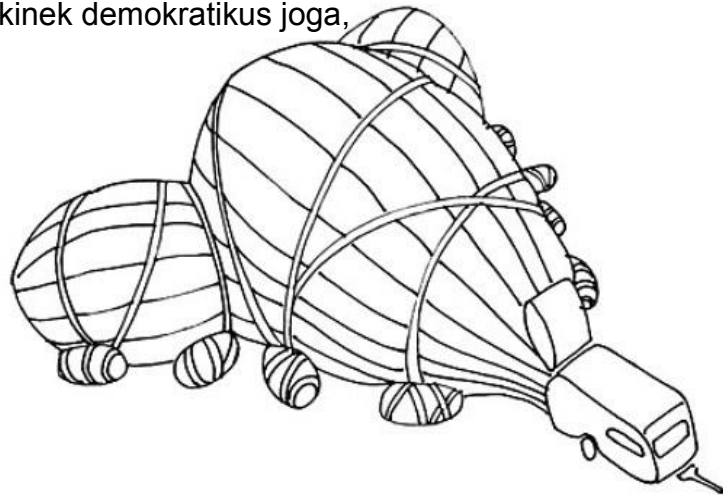
Pedro Gadanho

"Úgy kezdődött, hogy a libereci egyetem öt friss diplomás építésze lógatta az orrát és nézett maga elé. Munkanélküliek voltak, mint mi. Nem álltak be a csókosokhoz gagyit konzignálni, azt gondolták, ha nincs meló, legalább érezzük jól magunkat. Nekiláttak, építettek egy szaunát a városi strand egy lepukkant betonplatformjára."

Kalmár László

"A művészeti kezdeményezések annak megtapasztalásában segíthetnek, hogy a köztér, mint közjó létébe és alakításába érdemes beleszólni, továbbá mindenkinek demokratikus joga, hiszem az mindenki sajátja."

Tihanyi Dominika

RAUMLABOR - SPACEBUSTER

BEVEZETÉS

A dolgozatomban akciószerű építészeti beavatkozásokra összpontosítok, amelyeknek helyszíne az urbánus köztér és célja a város hosszú távú rehabilitációja lokális közösségek aktiválásával.

(A) ALAPOK

(1) A FOLYAMATOK KOMPLEXITÁSÁBÓL ADÓDÓ IZOLÁCIÓ

Az elmúlt két évszázadban a városok egyre komplexebben működő gépezetekké alakulnak. Az urbánus környezet fejlődése során a felülről irányított tervezés folyamatok dominálnak. A városlakók az élettereiket többnyire kész termékként kapják felhasználásra, nem vesznek részt környezetük alapjainak a meghatározásában. A túlzottan bonyolultnak tűnő fejlesztési folyamatok eredményeként az elidegenedés egyaránt jelentkezik az egyes emberek társadalmi és fizikai (épített) környezete iránti elköteleződésben. Az IZOLÁCIÓ¹ során a városlakók eltávolodnak a környezetüktől és a jövőjük alakításának lehetőségétől - a demokrácia egyik meghatározó alapjától -.

"A tapasztalat azt mutatja, hogy a városi folyamatok bonyolultsága okán a városi ember, védekezésképpen magából a folyamatokban történő részvételből vonja ki magát, melynek eredményeképpen a mindennapos városi élmény, tapasztalhatóan azzá válik, hogy a különféle kihívásokat melyeket közvetlenül környezetünk - fizikai és emberi vonatkozását tekintve - magában hordoz minél ügyesebben és gyorsabban győzzük le." ²

Miután a város nem pusztán az épített környezet, hanem a benne élő emberek egymáshoz és életterekhez való viszonya, ezért hosszú távon csak akkor működhet, ha az emberek jól érzik magukat. A társadalmi eltávolodás és a környezet iránt érzett felelősség hiánya az életterek erózióját vonja maga után. Jelen gazdasági helyzetben pedig az egyetlen fenntartható megoldás, ha a felhasználók (városlakók) és a belőlük épülő közösségek kezdeményezései hatására, de legalább a bevonásukkal indul meg az a rehabilitációs folyamat, aminek jövőbeli eredménye az élhető és humánus város lehet.

(1) Tihanyi Dominika DLA Értekezés Kreatív Stratégiák és a Köztéri Művészet Szerepe a Városrehabilitációban (p.17)

(2) Marsovszky Magdolna: Etnosz vagy démosz? p.4. in: Népszabadság, Hétvége, 2004. július 24.

(2) VÁROSSZERKEZET INTENVÍZ INFRASTRUKTÚRÁLIS VÁLTOZÁSA

Az Egyesült Államokban a 20-as évektől, míg Nyugat-Európában az 50-es évektől fokozódó motorizáció, a forgalom növekedése, környezetszennyezés, a túlzott zsúfoltság hatására megjelenik az elvándorlás jelensége, a városközpontokból a külvárosi részekre vagy távolabb költöznek az emberek és napi rutinná válik az ingázás. A belső területeken elkezdődik a közösségi és magántulajdon leértékelődése (szlømmösödés). A modern közlekedés kapcsán pedig egyre több területen jelennek meg a karakter nélküli NEM-HELYEK³ (forgalmi csomópontok, aluljárók, stb.). A párhuzamosan gyorsuló életvitel egyre kevesebb lehetőséget ad a közös városi felületeken eltöltött kikapcsolódásra, miközben az erre alkalmas terek aránya is csökken.

(3) AZ INDIVIDUÁLIS FOGYASZTÓI TÁRSADALOM

A piac célja egyre több produktum előállítása és értékesítése. A közös használat - akár közös háztartásban, akár nagyobb közösségekben - rövid távon a kereskedelem számára nem megtérülő állapot. Az individuális létforma megsokszorozza az értékesítés lehetőségét viszont nem kedvez a közösségeknek. Már Arisztotelész szerint is: "Az ember természeténél fogva társas élőlény (zoon politikon)." A társas lét előnye az erők egyesítése.

(B) KÖZÖSSÉGI SZEMLÉLET ÉS A SZABAD TEREK SZEREPE A VÁROSMEGÚJÍTÁSBAN

Természetesen a különböző korok városai más és más kihívások elé állították a tervezőket és városok működésbeli problémáinak kezelésére eltérő megoldásokat találhatunk a történelem során (pl. Haussmann prefektus által irányított városmegújítás Párizsban). A változások pozitív eredményeit egészen a 20. század végéig olyan központilag irányított folyamatoktól remélték, ahol főleg térbeli, strukturális változtatások kaptak helyet. A humán tényezők és a társas, közösségi működés, mint a város egyik alapvető eleme nem szerepeltek a tervezési szempontok között.

(3) Tihanyi Dominika DLA Értekezés Kreatív Stratégiák és a Köztéri Művészet Szerepe a Városrehabilitációban (p.28)

... a 20. század végére Nyugat-Európában a belvárosok megújítása a helyi értékek fejlesztésén túl felismeri az együttműködés (partnerség) fontosságát és azt, hogy a politikai, gazdasági, társadalmi, fizikai és pszichológiai stabilitás alapja ez erős közösségek meglétében rejlik. ⁴

Barcelona központi városrészeinek megújítási kísérlete kiemelkedő a városközpontok rehabilitációjának példái között (1980-as évek). A polgármester Oriol Bohigas tervezőt kéri fel a koordinálásra. Bohigas a régi várostervezők megbízását nem látja előremutatónak és a szűkös anyagi keretek miatt a végzőshallgatók közül kér fel néhányat a programban való részvételre. A rehabilitációs program felismerve a városi szabad terekben lévő potenciált és a viszonylagos alacsony megújítási költségeket ezekre a területekre koncentrál.

Barcelona, mint a városi szabadter-építészet kísérleti laboratóriuma vonult be a köztudatba. A kísérlet sikerült: a katalán főváros bebizonyította, hogy a városi szabadterek kialakítása nagymértékben kihat a városról kialakított képre és egyszerűen az ott élők életére. ⁵

A **Byant park** (Manhattan) a 80-as évekre egy elhanyagolt és veszélyesnek tekintett városi területként működött. az 1988-as rehabilitációja során a tervező csapat William "Holly" White irányításával - White elveit használva, miszerint: *„Ami az embereket a köztéren leginkább vonzza, az úgy tűnik, hogy a többi ember.”*- átláthatóvá, tisztává tették a parkot és kihelyeztek 1000 darab mozgatható széket. A park hamarosan megtelt élettel, a városiak egymást vonzották a parkba. Az egyszerű és ismert elemek (székek) a közös városi nappaliban a tér belakásának remek eszközeivé váltak. Jelenleg a túlzott használat és az állagmegőrzés okoz problémát a közkedvelté vált városi köztéren.

A városi szabad tereken a különböző szociális rétegekbe tartozó városiak szabadon gyakorolhatják a demokrácia alapelveit, így ezek a terek a társadalmi együttműködés legalapvetőbb színterei, más szóval a társadalom működésének leképezése. A szabad terek a város legaktívabb közösségi kommunikáció felületei lehetnek, vizsgálatukon keresztül lehet megismerni az urbánus környezet alapvető működését.

(4) Hopkins, John: Music-makers and the dreamers of dreams, p.50. in: Harvey, S., Fieldhouse, K. (eds.) The Cultured Landscape, Designing the Environment in the 21st Century, Routledge, New York, 2005.

(5) Balogh Péter István DLA Értekezés A Szabadterek Szerepváltozása a Nagy Európai Városmegújításokban (p.94)

BARCELONA

BRYANT PARK - MANHATTAN

(C) PUBLIC ART ÉS AZ ÉPÍTÉS ZET

A 60-as évek mozgalmaival kezdődően a képzőművészek jelentős része társadalmi kérdések felé fordul. A 30-as évektől köztudatban élő Public Art (Köztéri Művészet) jelentése - valamilyen reprezentatív szobor, tárgy elhelyezése a városi terein - alapjaiban alakul át. A változásokra érzékeny művészek a hivatalos fórumoktól (múzeumok, galériák) elfordulnak. Egy részről a természeti táj (Land Art, Robert Smithson) más részről a városi terek, az utcák, a parkok válnak a művészi kifejezés és társadalom kritikájának egyik legfontosabb felületévé (Agnes Denes, 1982, Wheatfield A Confrontation).

A Public Art változásával egyre több építészcsoport kísérletezik városi köztereken, alternatív használatok, nézőpontok vagy éppen városi utópiák után kutatva. Például: az 1967-ben alakult bécsi Haus-Rucker-Co csoportot és a városi érzékelést módosító munkájuk (Flyhead); az 1968-ban alapított san franciscoi ANT FARM stúdiót és a Inflato Cookbook elnevezésű felfújható kísérleti tér vagy akár a Coop Himmelblau ideiglenes térkísérleteit a városi tereken (Soft Space 1970).

A városi szabad terek párhuzamosan válnak a szociális oldalról közelítő városmegújítás és a köztéri művészetek felületévé.

WHEATFIELD - AGNES DENES

FOAM SPACE - COOP HIMMELBLAU

INFLATO COOKBOOK - ANTFARM

FLYHEAD - HAUS-RUCKER-CO

(D) AZ AKCIÓK HASZNOSSÁGA

A város rehabilitációjában a fentiek alapján kiemelt szerepet kaphatnak a szabad terek, közterek, utcák, parkok. A közös terek minőségi javulása (használati és fizikai értelemben) pedig magával vonja a privát területek megújulását is.

Az (1)-es melléklet ábrája azt a folyamatot mutatja be, ahogy a városok fejlődésével létrejön a fizikai és társadalmi izoláció és megkezdődik a városközpontok eróziója, elindul a szuburbanizáció. A lokális és folyamatalapú tervezési módszerekkel (felkiáltó jel) - amelyek magukba foglalják az akciószerű építészeti programokat - elindulhat a közterek rehabilitációja, később a magánterületek megújulása.

A szabad terek olyan felületeket képezhetnek, ahol megteremthető a közös kommunikáció és vélemény formálás. Ezen felületeken aktív csoportok (civil szervezetek, kollektívák, stb.) példát mutathatnak a lakosságnak, saját eszközeikkel megszólíthatják őket, vagy csak egyszerűen meghökkenítő ötleteikkel a köztérre csalogatják a környékbelieket (RAUMLABOR Space Buster szállítható pneumatikus terei, a KISOQUE csoport mobil bázisa). Az akciószerű beavatkozások olyan próbálkozások, amelyek a játékoságukkal kommunikációt képesek indítani és bizonyos esetekben (ez talán egy későbbi fázis) téri szituációkat is modellezhetőek velük. A magdeburgi köztéri könyvtár tervezése során az építészek (KARO Architekten) és a szomszédság együttes erővel építették meg a leendő könyvtár 1:1-es modelljét sörösrekeszekből. A köztéren elindított párbeszéd során felmérhető a helyi lakosság aktivitása, igénye, kreativitása, alkalmassága a kollektív munkára, tehát a hosszú távú tervezés alapja lehet. Ezek az eszközök lehetőséget adnak a próbálkozásra, de természetüknél fogva nem mindig érik el a feltételezett eredményt. Elemi karakterükből adódóan azonban egy-egy sikertelen próbálkozásba fektetett energia elenyésző a hosszú távú folyamatot tekintve, nem beszélve egy megalapozatlan környezet átalakítást vagy nagy léptékű épített beavatkozást, amely már a működése során vall kudarcot. A bukaresti MAGIC BLOCKS köztéri programsorozat keretében készült elemek esetén a helyi

RAUMLABOR - SPACEBUSTER

KIOSQUE

MAGIC BLOCKS

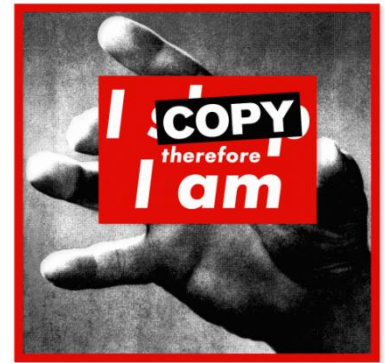

KARO - MAGDEBURGI KÖNYVTÁR

építésszek arról számolnak be, hogy egyes beavatkozásaik teljesen kiszámíthatatlan módon lettek megromlva a helyiek által, míg másokat szeretettel használták. Természetesen a kommunikáció és az aktivitás csak akkor jöhet létre, ha a helyi lakosság is hajlandó részt venni benne.

A szomszédság bevonásával történő köztéri akcióknak egyéb hozadékai is lehetnek: olyan tanulási folyamat generálható, ahol résztvevők az együtt építés során megismerhetik saját és egymás képességeit, a csinálás (DIY) élményét és közös eredményeket érhetnek el. Fontos az építési művelet vagy az épített tárgy másolhatósága, ami sok esetben megkívánja az egyszerű anyagok használatát és a összeszerelési útmutatók készítését. "Másolok, tehát vagyok." (SUPERFLEX). A folyamat alapos dokumentálásával és közzé tételével (nyomtatott és virtuális formában) más közösségek számára is elérhetővé válnak a receptek. A globális építőelemek lokális szinten az együtt építés folyamatában válhatnak helyi tárgyakká. A RAUMLABOR és a madridi TXP stúdió példája is mutatja, hogy azonos eszközök - velencei biennále szék építőelemei és az Open Parlamento Analogico székeinek elemkészlete - kellő körültekintéssel adaptálhatóak a helyi sajátosságokhoz.

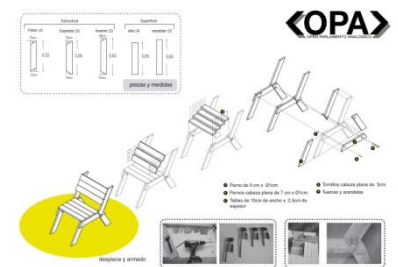
A hosszú távú együttműködés és fejlődés alapja mindig a mély bizalom és a biztonság. Az akciószerű beavatkozások ezt talán a sorozatos működés ellenére sem tudják biztosítani, de segíthetnek az olyan lokális központokat megalapozásában, ahol a fenti feltételek megvalósulhatnak. (2) Ábra. Ezek a központok idővel képessé válhatnak arra, hogy saját vagy akár más területeken belül újabb és újabb közösségi működést generáljanak kollektívák, civil szervezetek segítségével, felhasználva a megszerzett tapasztalatokat és képességeket. A helyi lakosság javaslatokat tehet környezetének időről időre történő megújítására és fejlesztésére, karbantartására. A folyamat önműködővé válhat.

SUPERFLEX

RAUMLABOR - VELENCE BIENNALE

TXP - OPEN PARLAMENTO A.

BIBLIOGRÁFIA

+...

NYOMTATOTT

SPATIAL AGENCY | OTHER WAY OF DOING ARCHITECTURE

NISHAT, AWAN, TATJANA, SCHNEIDER, JEREMY, TILL
ROUTLEDGE | 2001

KREATÍV STRATÉGIÁK ÉS A KÖZTÉRI MŰVÉSZET SZEREPE A VÁROSREHABILITÁCIÓBAN

TIHANYI DOMINIKA DLA ÉRTEKEZÉSE | 2012

A SZABADTEREK SZEREPVÁLTOZÁSA A NAGY EURÓPAI VÁROSMEGÚJÍTÁSOKBAN

BALOGH PÉTER ISTVÁN DLA ÉRTEKEZÉSE | 2012

URBAN INTERVENTIONS

PERSONAL PROJECTS IN PUBLIC SPACES

GESTALTEN | 2012

URBAN REPORT #3 | THE PIONEERS OF EMERGENT PRACTICES

THE PERFORMATIVE URBAN INCUBATOR: BELGRADE#2

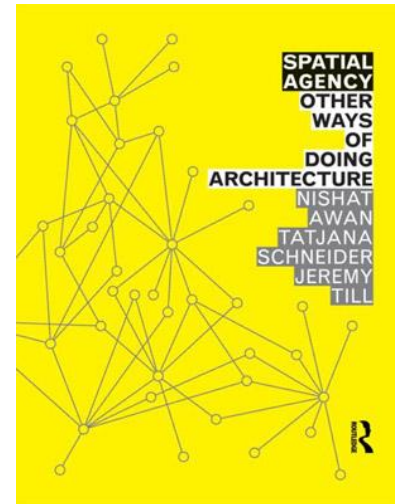
PERFORMATIVE URBANISM

GOETHE | WELTSTADT

URBAN PIONEERS

TEMPORARY USE AND URBAN DEVELOPMENT IN BERLIN

SENATSVERWALTUNG FÜR STADTENTWICKLUNG

SPATIAL AGENCY

URBAN INTERVENTIONS

+...

DIGITÁLIS

URBAN TACTICS | TEMPORARY INTERVENTIONS + LONG TERM PLANNING

KILLING ARCHITECTS

<http://www.killingarchitects.com/urban-tactics-final-repor/>

BACK TO THE STREETS: THE RISE OF PERFORMANCE ARCHITECTURE

PEDRO GADANHO

<http://www.domusweb.it/en/op-ed/2011/09/21/back-to-the-streets-the-rise-of-performance-architecture.html>

SUPERFLEX | TOOLS BOOK | 2002

http://superflex.net/tools/superflex_tools_book

AZ ÉPÍTÉSZET MINT PERFORMANSZ | ÚJ SZEREPEK A KITÁGULÓ ÉPÍTÉSZETI TÉRBE | TRANZIT BLOG

POLYÁK LEVENTE

http://tranzit.blog.hu/2012/01/31/az_epiteszet_mint_performansz_uj_szerpek_a_kitagulo_epiteszeti_terben

VÁROSI FESZTIVÁLOK, MINT A KÖZÖSSÉGI TERVEZÉS AKTÍV ESZKÖZEI

<http://urbanfestival.blok.hr/13/en/urbanfestival13-back-to-the-square/>

IDEAS CITY

<http://www.ideas-city.org/about>

A MÁSIK VÁROS

IMPEX | SOMOGYI HAJNALKA ÉS SZEMEREY SAMU

http://www.impex-info.org/text/masikvaros_hu.html

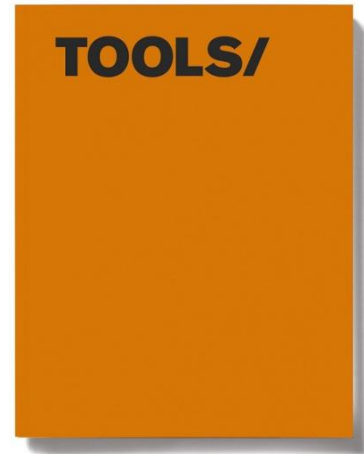
HOW TO BE A CITIZEN PLACEMAKER: THINK LIGHTER, QUICKER, CHEAPER

<http://www.pps.org/blog/how-to-be-a-citizen-placemaker-think-lighter-quicker-cheaper/>

A KÖZTÉR ÚJRAFELSZTÁSÁNAK REFORMKÍSÉRLETEI A NYUGATI VILÁGBAN | 2012. JAN. 26

BARDÓCZI SÁNDOR

<http://epiteszforum.hu/a-kozter-ujrafelosztasanak-reformkiserletei-a-nyugati-vilagban>

SUPERFLEX - TOOLS

URBAN TACTICS

PÉLDÁK

RAUMLABOR

<http://www.raumlabor.net/>

KIOSQUE

<http://neuesvomkiosque.tumblr.com/page/2>

SUPERFLEX

<http://superflex.net/>

KARO ARCHITEKTEN

<http://www.karo-architekten.de/>

EXYZT

MAGICBLOCK

TXP

<http://www.todoporlapraxis.es/>

RECETAS URBANAS

<http://www.recetasurbanas.net/v3/index.php/es/>

KARO ARCHITEKTEN

<http://www.karo-architekten.de/>

ÚJIRÁNY - PALOTANEGYED

<http://www.ujirany.com/>

PLACCC FESZTIVÁL

<http://placc.nolblog.hu/>

TÉRELTERÍTÉS MUNKACSOPORT

<http://www.terelterites.org/>

SZÖVETSÉG 39

<http://szovetseg39.hu/>

VALYO

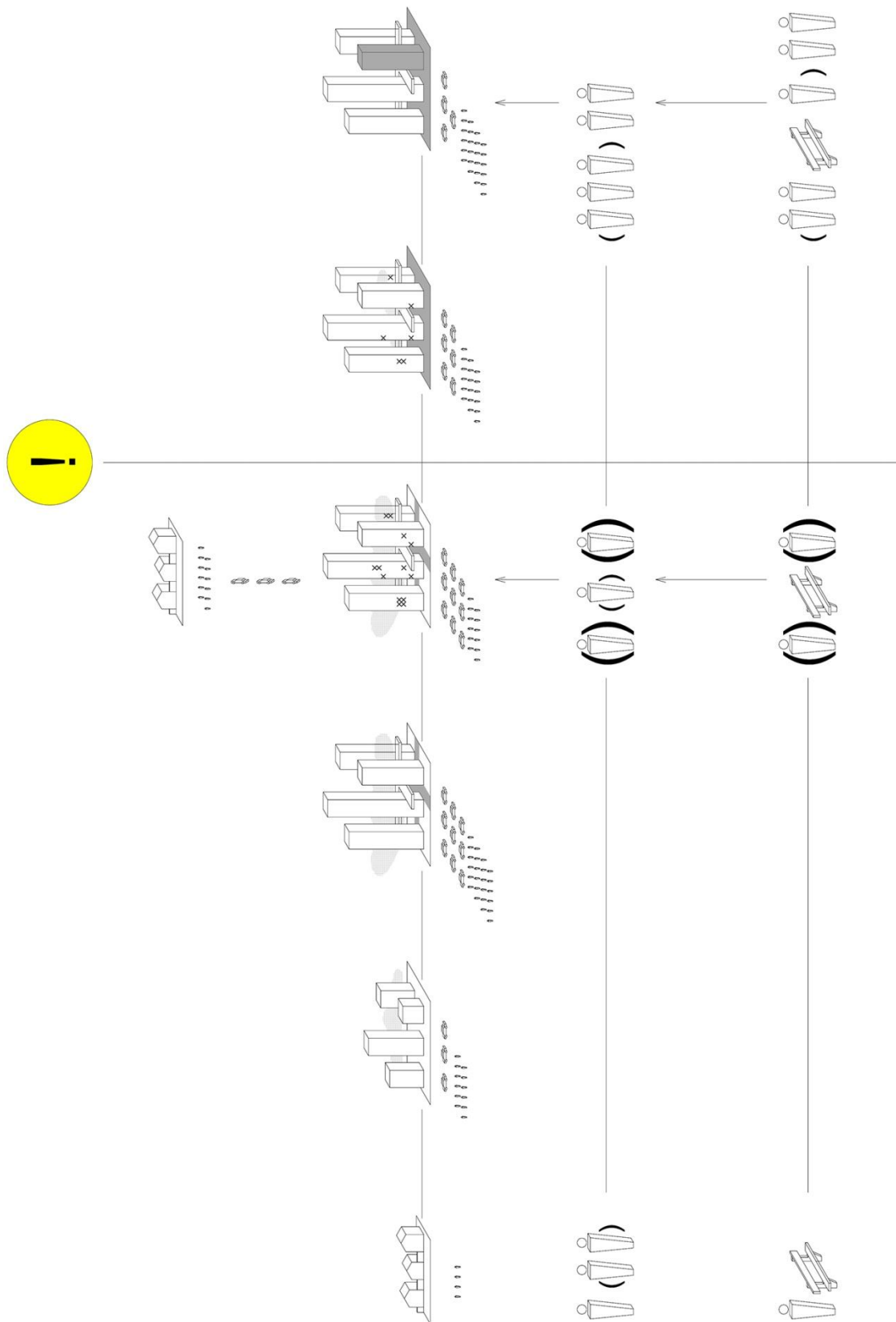
<http://valyo.hu/>

D1618 MŰHELY

<http://d1618.wordpress.com/>

...

(1) FOLYAMATÁBRA | TÖRTÉNET ÉS REHABILITÁCIÓ

(2) FOLYAMATÁBRA | REHABILITÁCIÓ ESZKÖZEI

